IRFAN
AKADEMIYASI
ILM • TA'LIM • TARAQQIYOT

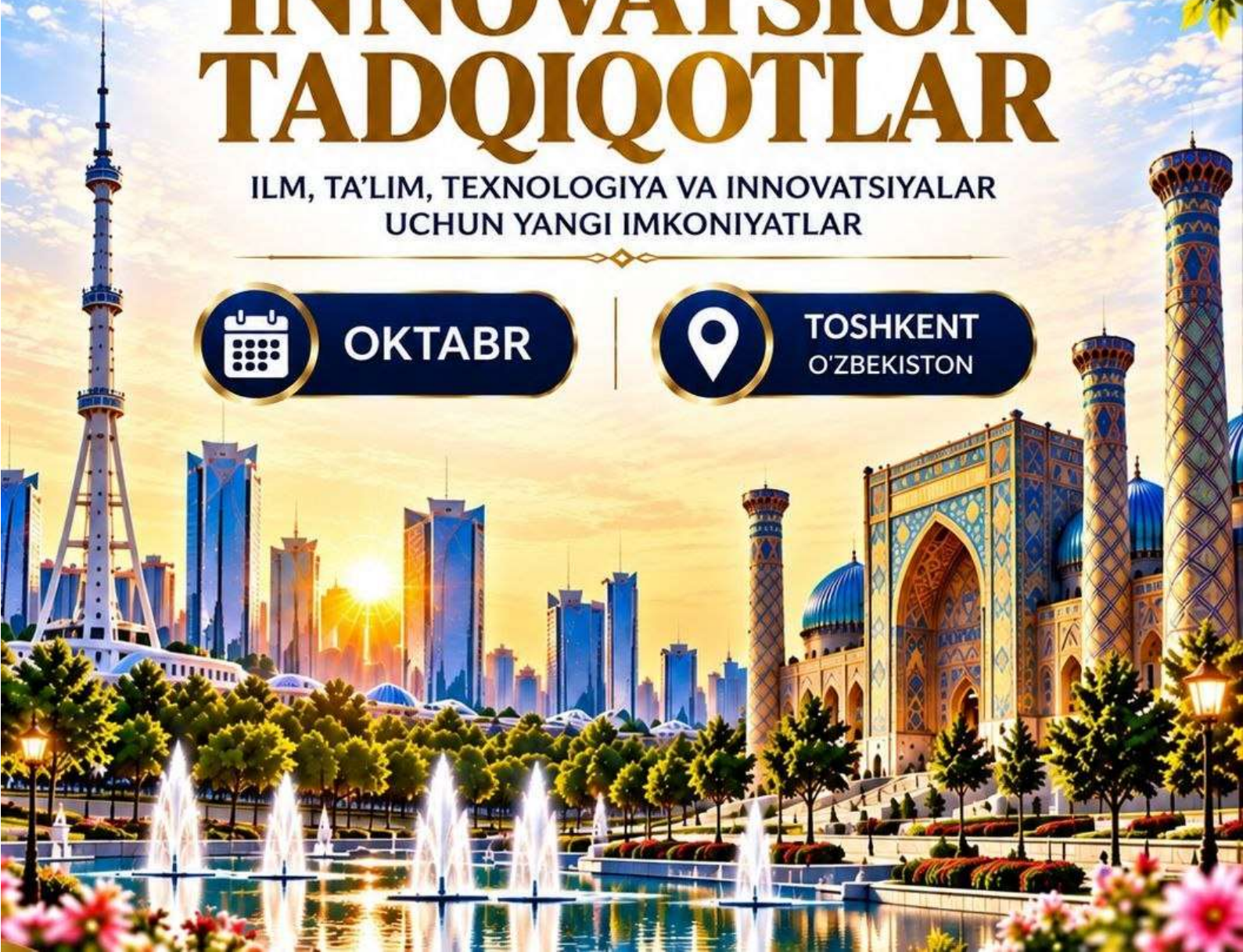
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILM, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA INNOVATSIYALAR
UCHUN YANGI IMKONIYATLAR

OKTABR

TOSHKENT
O'ZBEKISTON

MEDIA VA AXBOROT SAVODXONLIGI FANI NI O'QITISHDA RAQAMLI VA INTERAKTIV TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Shomirzayev Baxtiyor Nazarovich

Jizzax politexnika instituti mustaqil izlanuvchisi,

G'allaorol tuman 2-son texnikumi

Ta'lim sifatini ta'minlash bo'limi bosh mutaxassisi

ORCID: https://orcid.org/0009-0001-7727-4156

Email: Baxtiyor.Nazarovich@gmail.com

Tel: (+998) 97-328-30-65

https://doi.org/10.5281/zenodo.23216596

Annotatsiya: Ushbu maqolada professional va oliy ta'lim tizimida "Media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda raqamli va interaktiv ta'lim vositalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari, usullari hamda amaliy imkoniyatlari tadqiq etilgan. Mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari tahlili bazasida raqamli axborot muhitida talaba va o'quvchilarning kritik fikrlash, axborotni saralash va feyk xabarlarni aniqlash ko'nikmalarini rivojlantirish modeli yoritilgan. Shuningdek, interaktiv platformalar (Kahoot, Padlet, Mentimeter) va LMS tizimlarini dars jarayoniga tatbiq etish bo'yicha amaliy misollar keltirilgan.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, axborot savodxonligi, raqamli ta'lim vositalari, interaktiv metodlar, pedagogik shart-sharoitlar, kritik fikrlash, feyk axborot, LMS.

Аннотация: В данной статье исследованы педагогические условия, методы и практические возможности использования цифровых и интерактивных средств обучения при преподавании дисциплины «Медийно-информационная грамотность» в системе профессионального и высшего образования. На основе анализа научных взглядов отечественных и зарубежных ученых освещена модель развития критического мышления, фильтрации информации и выявления фейковых новостей у учащихся в цифровой информационной среде. Также приведены практические

примеры внедрения интерактивных платформ (Kahoot, Padlet, Mentimeter) и систем LMS в учебный процесс.

Ключевые слова: медиаграмотность, информационная грамотность, цифровые образовательные инструменты, интерактивные методы, педагогические условия, критическое мышление, фейковая информация, LMS.

Abstract: This article explores the pedagogical conditions, methods, and practical potential of integrating digital and interactive educational tools in teaching the subject "Media and Information Literacy" within professional and higher education systems. Based on a comprehensive literature review of domestic and international scholars, the study details a framework for developing critical thinking, information filtering, and fake news detection skills among students in a digital environment. Furthermore, practical examples of implementing interactive platforms (Kahoot, Padlet, Mentimeter) and LMS frameworks into the educational process are provided.

Keywords: media literacy, information literacy, digital educational tools, interactive methods, pedagogical conditions, critical thinking, fake news, LMS.

Kirish. Axborot jamiyati rivojlanib borayotgan hozirgi davrda insoniyat har kuni ulkan hajmdagi media va raqamli ma'lumotlar oqimiga duch kelmoqda. Global tarmoqdagi axborotlarning ishonchliligi, xolisligi va xavfsizligini baholash har bir zamonaviy mutaxassis uchun hayotiy zaruratga aylandi. UNESCO va YuNESKO xalqaro tashkilotlari tomonidan "Media va axborot savodxonligi" (Media and Information Literacy — MIL) konsepsiyasi 21-asrning eng muhim tayanch kompetensiyalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Ta'lim tizimida ushbu fanni an'anaviy ma'ruza shaklida o'qitish kutilgan samarani bermaydi. Media savodxonlik ko'nikmasi bevosita raqamli vositalar, multimediya va interaktiv platformalar bilan ishlash jarayonida shakllanadi. Shuning uchun "Media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda raqamli va interaktiv ta'lim vositalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlarini aniqlash hamda ularni amaliyotga tatbiq etish muhim ilmiy-pedagogik vazifalardan biridir.

Adabiyotlar sharhi (Literature Review). Media va axborot savodxonligini

shakllantirish, raqamli pedagogika hamda interaktiv ta'lim muhitini yaratish bo'yicha ko'plab xalqaro va mahalliy olimlar tadqiqot olib borganlar.

Xalqaro tadqiqotlar va UNESCO konsepsiyasi: D. Buckingham media ta'lim nazariyasida o'quvchilarning faqat axborot iste'molchisi bo'lib qolmay, balki media mahsulotlarini tanqidiy tahlil qilish va yaratish qobiliyatini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi [1]. U. Carlsson media va axborot savodxonligini fuqarolik jamiyati hamda demokratik qadriyatlarning asosi deb baholaydi [2]. C. Wilson va hammualliflar UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan MIL dasturida media savodxonlikni raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalagan holda o'qitish metodikasini ko'rsatib berganlar [3].

Kritik fikrlash va feyk axborotlarni aniqlash: S. Wineburg va Stanford Tarixiy Ta'lim Guruhi (SHEG) tadqiqotlarida raqamli muhitda axborot xolisligini tekshirish uchun "gorizontal o'qish" (lateral reading) metodikasini taklif etishgan [4]. J. Potter esa media savodxonlikni bosqichma-bosqich rivojlanuvchi kognitiv va refleksiv tuzilma sifatida tahlil qiladi [5].

Raqamli vositalar va interaktiv ta'lim: D. Daugert va P. Mishra tomonidan ilgari surilgan TPACK (Technological Pedagogical Content Knowledge) modeli ta'limda texnologiya, pedagogika va fan mazmunining uzviy bog'liqligini asoslaydi [6]. H. Jenkins raqamli madaniyatda ishtirokchilik (participatory culture) tamoyilini ilgari surib, interaktiv vositalar o'quvchilarning ijodiy va guruhda ishlash kompetensiyalarini oshirishini isbotlagan [7].

Mahalliy va MDH davlatlari olimlarining izlanishlari: A.V. Fedorov media ta'lim va media savodxonlikning pedagogik asoslarini atroflicha tadqiq etgan [8]. O'zbekistonlik olimlardan N.A. Muslimov va Sh.S. Sharipov kasbiy ta'limda raqamli texnologiyalar hamda interaktiv metodlarni qo'llashning metodik tizimini ishlab chiqqanlar [9], [10]. B.S. Boltayev va O.A. Abdullayeva esa ta'lim jarayonida raqamli axborot-ta'lim muhitini loyihalash va talabalarning raqamli kompetensiyalarini shakllantirish masalalarini ilmiy va amaliy jihatdan asoslaganlar [11], [12].

Asosiy qism: Pedagogik shart-sharoitlar va ularning tahlili. "Media va axborot

savodxonligi" fanini o'qitishda raqamli va interaktiv vositalardan foydalanish muvaffaqiyati bir qator pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq:

Infratuzilmaviy va texnologik muhit: O'quv xonalari yuqori tezlikdagi Internet, LMS (Moodle, Google Classroom), interaktiv doska va multimedia uskunasi bilan ta'minlangan bo'lishi lozim.

Didaktik va metodik qamrov: Fan mazmunini an'anaviy nazariyadan muammoli va amaliy kkeys-stadi (case-study) topshiriqlariga o'tkazish, raqamli diagnostika va baholash vositalarini yo'lga qo'yish.

Motivatsion va refleksiv muhit: O'quvchilarning real media-resurslar (ijtimoy tarmoqlar, yangiliklar portali, reklama roliklari) bilan ishlashi va o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qilishi (refleksiya) uchun imkoniyat yaratish.

Amaliy dars ishlanmasi va raqamli vositalar vositasida foydalanish misoli:

Mavzu: "Ommaviy axborot vositalarida va ijtimoiy tarmoqlarda feyk xabarlarni hamda manipulyatsiyani aniqlash"

Darsni tashkil etish algoritmi:

1-bosqich: Kirish va diagnostika (Kahoot / Mentimeter).

Dars boshida o'qituvchi Mentimeter platformasida anonim so'rovnoma o'tkazadi: "Bugun o'qigan xabarlaringizning qanchasi rostligiga ishonasiz?". So'ng Kahoot o'yini orqali real va soxta sarlavhalardan iborat ekspress-test o'tkaziladi.

2-bosqich: Amaliy tahlil — Gorizontal o'qish va Fact-checking (Padlet).

O'quvchilar guruhlarga bo'linadi va ularga Padlet doskasida 3 ta har xil media-manba linki beriladi (biri rasmiy xabar, biri shov-shuvli blog, uchinchisi manipulyativ reklama).

Topshiriq: Stanford SHEG metodologiyasi bo'yicha axborot muallifini, manbaning domenini, fotosuratning haqiqiyligini (Google Reverse Image Search vositasida) va boshqa mustaqil manbalardagi tasdiqini tekshirish.

3-bosqich: Guruh taqdimoti va jamoaviy muhokama (Canva / Google Slides).

Har bir guruh o'z tekshiruv natijalarini Canva platformasidagi vizual infografika yoki Google Slides prezentatsiyasida aks ettirib, interaktiv doskada taqdim etadi.

4-bosqich: Refleksiya va baholash (Google Forms / LMS Moodle).

Talabalar Google Forms orqali o'z-o'zini baholash rubrikasini to'ldirishadi va feyk xabarlarni aniqlash bo'yicha shakllangan ko'nikmalarini qayd etishadi.

Raqamli va interaktiv vositalarning pedagogik samaradorligi

Vosita / Platforma	Qo'llanilish sohasi	Shakllanadigan kompetensiya
Mentimeter / Kahoot	Interaktiv so'rov va tezkor testlar	Diqqatni jalb qilish, dastlabki bilimlarni diagnostika qilish
Padlet / Miro	Jamoaviy doska va loyiha ishlari	Hamkorlikda ishlash, axborotni vizual tahlil va guruhlash
Google Reverse Image Search / TinEye	Mediada tasvir va videolarni tekshirish	Fact-checking va feyk kontentni aniqlash
Canva / Piktochart	Infografika va taqdimotlar yaratish	Media-kontentni mas'uliyat bilan yaratish va taqdim etish
LMS Moodle / Google Classroom	Mustaqil ta'lim va baholash	O'z-o'zini boshqarish va ta'lim dinamikasini monitoring qilish

Xulosa. Media va axborot savodxonligi" fanini o'qitishda raqamli va interaktiv ta'lim vositalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning hal qiluvchi omilidir. Nazariy bilimlarni amaliy fact-checking, interaktiv guruh ishlari va raqamli platformalar bilan integratsiyalash o'quvchilarning kritik fikrlash darajasini oshiradi, axborot manipulyatsiyasidan himoyalanish ko'nikmasini shakllantiradi. Belgilangan pedagogik shart-sharoitlarga amal qilish va zamonaviy raqamli vositalarni metodik to'g'ri qo'llash axborot jamiyatida raqobatbardosh hamda media-savodli kadrlar tayyorlashni kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Buckingham, D. (2003). Media education: Literacy, learning and contemporary culture. Polity Press, Cambridge.
2. Carlsson, U. (2019). Understanding Media and Information Literacy (MIL) in the Digital Age. University of Gothenburg, JIKM.
3. Wilson, C., Grizzle, A., Tuazon, R., Akyempong, K., & Cheung, C. (2011). Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. UNESCO Publishing, Paris.
4. Wineburg, S., & McGrew, S. (2019). Lateral reading and the nature of online authority. Teachers College Record, 121(11), 1-28.
5. Potter, W. J. (2018). Media literacy (9th ed.). SAGE Publications.
6. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. Teachers College Record, 108(6), 1017-1054.
7. Jenkins, H. (2009). Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. The MIT Press.
8. Федоров А.В. (2015). Медиаобразование: история и теория. — М.: МОО «Информация для всех».
9. Muslimov N.A., va boshqalar. (2015). Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: «Sano-standart» nashriyoti, 208-b.
10. Sharipov Sh.S. (2012). O'quvchilar kasbiy ijodkorligi va loyihalash faoliyatini rivojlantirish nazariyasi va amaliyoti. – T.: Fan.
11. Boltayev B.S. (2020). Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning axborot kompetentligini rivojlantirish metodikasi. Nomzodlik диссертацияси avtoreferati. – T.
12. Abdullayeva O.A. (2021). Professional ta'limda bo'lajak mutaxassislarni tayyorlashning pedagogik-dasturiy ta'minoti. Monografiya. – T.: «Nodirabegim».
13. Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital Literacy: A Conceptual Framework for Survival Skills in the Digital Era. Journal of Educational Multimedia and Hypermedia, 13(1), 93-106.
14. Hobbs, R. (2010). Digital and Media Literacy: A Plan of Action. The Aspen Institute, Washington D.C.